

Hyvää hoitoa ja huonoa suomea: Verkkokeskustelijoiden käsitykset filippiiniläishoitajien ammatillisesta kielitaidosta

Aija Virtanen ja Minna Suni
Kielten laitos
Jyväskylän yliopisto

Work-related immigration has been under an intensive public debate in Finland since international recruitment of health-care personnel started to increase a few years ago. Nurses from the Philippines have given a face to this development. This paper shows that on open discussion forums, controversial beliefs about the language skills and other abilities of these nurses can be observed, and ethics are commonly commented upon when language issues of work-related immigration are discussed. Four long message threads on a discussion forum were analysed, and some samples of the data are discussed in more detail to illustrate the polarization of views and beliefs that occurs. The theoretical and methodological approach applied is rooted in dialogism (Bakhtin 1986; Aro 2009) which highlights the situational and dynamic nature of both language and beliefs. The results show that those who argue against international recruitment tend to echo authoritative voices that see language learning as an individual struggle and language skills as an either/or type of phenomenon, whereas those who welcome such recruitment use their own voice by sharing experiences and by describing learning as a gradual or socially driven process, where different compensational means are employed and other people have a role to play too.

Avainsanat: ammatillinen kielitaito, dialogisuus, kielitaito, maahanmuuttajat, käsitykset

1 Työssä tarvittava kielitaito

Suomeen on viime vuosina alettu rekrytoida terveydenhoitoalan ammattilaisia suoraan ulkomailta, ja työperusteinen maahanmuutto on viestimissä henkilöitynyt etenkin filippiiniläishoitajiin ja maahanmuuttajalääkäreihin. Kansainvälinen rekrytointi keskusteluttaa, ja siihen liittyvät eettiset kysymykset ulottuvat paitsi rekrytointiin itsessään (esim. TEHY 2011) myös kielen tasolle. Tässä artikkelissa keskitytäänkin juuri rekrytointiin, kielen ja etiikan solmukohtaan. Tarkastelu kohdistuu siihen, miten verkkokeskusteluissa luonnehditaan filippiiniläishoitajia ja heidän ammatilliseen kielitaitoonsa liittyviä asioita.¹

¹Virtanen (2010) on tarkastellut samaa aineistoa ja aihepiiriä tutkielmassaan, mutta erilaisin painotuksin.

Terveystenhoitoalalla työskentelevien maahanmuuttajien ammattitaitoa epäillään yleisesti, mutta ainakin työyhteisöissä luottamuksen puutetta hälventää tulijoiden vahva ammatti-identiteetti ja kliininen osaaminen (Nieminen 2011: 79). Hoitajien suomen kielen taitoon kohdistuu erityisiä odotuksia ja paineita, koska työ on hyvin ihmisläheistä ja potilasturvallisuus on otettava kaikessa huomioon. Alalle opiskelevia maahanmuuttajia pitkään opettaneen asiantuntijan sanoin *se on hoitajan työväline numero yks [- -] kyllä se on kielellä kommunikoimista se työ* (Virtanen 2010: 98). Ammatillinen kielitaito ei siis ole vain terminologian vaan myös vuorovaikutuskäytänteiden hallintaa. Esimerkiksi hoitajan työssä tulee hallita alan vaatimat suulliset ja kirjalliset taidot sekä osata tulkita myös asiakkaan nonverbaalista viestintää. (Nikko & Kankaanranta 2000; Sjöberg 2004; Duff, Wong & Early 2002.) Ammatillinen kielitaito on myös erottamaton osa ammattitaitoa; tämä korostuu etenkin, kun työtehtävä vaatii laajempaa viestinnällistä osaamista (Härmälä 2008).

Kielitaidon keskeisiksi piirteiksi ovat Kielten yleisen eurooppalaisen viitekehyksen (EVK 2003) myötä määrittäneet toimivuus ja toiminnallisuus. Tämä näkemys lävistää opetussuunnitelmien ohella esimerkiksi maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen ja keskeiset arviointijärjestelmät (ks. Pöyhönen ym. 2010). Toiminnalliseen kielitaitokäsitykseen nojaavat myös ne ammatilliset viitekehykset ja oppimateriaalit, joita terveydenhoitoalallekin on laadittu suomi toisena kielenä -opetuksen kehittämisen tueksi (Jäppinen 2010; Kela, Korpela & Lehtinen 2010; Mustonen ym. tulossa 2011).

Verkkokeskustelijoiden käsitykset kielitaidosta ja kielitaitovaatimuksista syntynevät eri pohjalta kuin kielikoulutuksen ammattilaisten edustamat käsitykset. Niihin pureudutaan seuraavissa alaluvuissa dialogisen käsitysanalyysin (Aro 2009) keinoin.

2 Käsitykset tutkimuskohteena

Teoreettisena lähtökohtana tässä artikkelissa esiteltävässä verkkokeskustelujen analyysissä on dialogisuus. Sen keskiössä ovat kielen näkeminen dynaamisena, varioivana ja tilanteisena ilmiönä sekä kielen ja sitä koskevien käsitysten kierrätysluonteen tunnistaminen. Kieltä ja kognitiota ei pidetä vain yksilötason ilmiöitä, vaan niissä nähdään

vahva sosiaalinen ulottuvuus: tukeudumme toisiimme sekä kielenkäyttäjinä että käsitysten muodostajina. (Bakhtin 1986; Lähteenmäki 2002; Dufva 2003). Käsitykset (e. beliefs) edustavat yksilön totena pitämiä asioita ja maailmankuvaa, ja niitä muodostetaan tiedon ja kokemusten varassa, mutta myös ilman omakohtaista kokemusta. Ne ovat tilanteisesti muokkautuvia ja alttiita toisten käsitysten vaikutukselle. Käsityksissä on kuultavissa kolmella tasolla omaksuttuja ääniä (e. voice): omakohtaisina ilmaistavia eli sisäisesti vakuuttavia sekä autoritaarisia ja irrelevantteja ääniä. Sisäisesti vakuuttavat äänet ovat omimpia. Niitä on jaettu ja omaksuttu vuorovaikutuksessa ja ne ovat saaneet vahvistusta omista kokemuksista tai muilta. Autoritaariset äänet toistuvat eri yksilöiden välillä sellaisenaan. Ne ovat yleisiä totuuksia, kuten stereotypioita. Irrelevantit äänet taas eivät ole merkityksellisiä eikä niihin tartuta. (Bakhtin 1981: 344–345; Aro 2009: 32.)

Käsitykset vaikuttavat toimintaan. Esimerkiksi se, mikä käsitys yksilöllä on kielestä ja sen oppimisesta, vaikuttaa hänen tapansa lähestyä ja oppia kieltä. Relevanttia on myös agenttiivisuus eli se, kenelle vastuu käsityksissä asetetaan ja kuka nähdään toimijana. (Aro 2009.) Samoin verkkokeskustelijoiden käsitykset kansainvälisen rekrytoinnin eettisyydestä ja työntekijöiden kielitaidosta vaikuttavat heidän toimintaansa asiakkaina ja työtovereina.

3 Aineisto ja menetelmä

Tarkasteltava aineisto koostuu Helsingin Sanomien artikkeleihin kytkeytyvistä verkkokeskusteluketjuista, joissa aiheena on filippiiniläisten sairaanhoitajien rekrytoiminen Suomeen. Viestiketjuja on neljä vuosilta 2008 ja 2009, ja niissä on yhteensä 422 viestiä.²

Verkkokeskusteluviestejä analysoidaan dialogista käsitysanalyysia (Aro 2009) soveltaen. Käsityksiä voi kuvata vain analysoimalla nimenomaan näkyvää tai litteroimalla

² Verkkokeskustelut sisältyvät laajempaan etnografiseen aineistoon, jota on koottu Jyväskylän yliopiston Suomi työkielenä: **Sosiokognitiivinen** näkökulma maahanmuuttajien ammatilliseen kielitaitoon -tutkimushankkeen ja sitä edeltäneen Haltuunoton Dialogit: Dialoginen näkökulma kielen oppimiseen ja opettamiseen -hankkeen tarpeisiin.

näkyväksi tehtyä kieltä, sillä käsitykset välittyvät ympäristöön ja niitä luodaan ja ylläpidetään juuri kielen kautta. Käsitysanalyysin keskiössä ovat lausumien sisällöt, niissä kuuluvat eritasoiset äänet sekä eri tahoille asetettu toimijuus (Aro 2009). Viestit on ensin ryhmitelty ja sen jälkeen analysoitu sisällönanalyysin (Tuomi & Sarajärvi 2009) tapaan, mutta nimenomaan käsityksiin pureutuen. Ääniä tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota siihen, miten kirjoittaja asemoi itsensä suhteessa lausumiinsa, milloin ja mitkä äänet näyttäytyvät hänen ominaan, milloin taas muualta lainatun osuus painottuu ja kenen suulla kulloinkin puhutaan (ks. Aro 2009: 31, 61–62). Sisällön ja äänien lisäksi analysoidaan agenttiivisuutta eli sitä, kenelle tai mihin kirjoittaja asettaa vastuun toiminnasta (Aro 2009: 61–63).

Analyysissa pyritään tunnistamaan, miten käsitykset ja niihin liittyvät äänet törmäävät ja kumuloituvat. Verkkokeskustelussa törmäyksiä tapahtuu taajaan, koska anonymius mahdollistaa räikeänkin pilailun ja provosoinnin (Hynönen 2007). Kirjoittajien äänet käyvät dialogia, mikä osoittaa viestiketjujen intertekstuaalisen luonteen: keskusteluissa viitataan edellisiin puhujiin ja ylläpidetään diskurssia. Verkkokeskustelu myös avaa ironialle laajat käyttömahdollisuudet – onhan se yleinen tehokeino argumentoinnissa. Dialogisuudessa ironia nähdään moniäänisyytenä: samoihin sanoihin kohdistuu eri ääniä, joilla voidaan ilmaista vastakkaisia asennoitumisia. Ironiassa kierrätetään jonkun aiemman puhujan ääntä, jonka kautta ilmaistaan omaa suhtautumista aiheeseen. (Lähtenmäki 2002: 196–198.) Käsityksiä on siis analyysissa jäsennettävä osin ironian takaa.

4 Työperusteinen maahanmuutto verkkokeskusteluissa

4.1 Orjatyövoima – vientituote

Eettiset näkökohdat törmäävät verkkokeskusteluissa jo siinä, miten filippiiniläisten hoitajien rekrytointiin suhtaudutaan. Toiset argumentoivat rekrytointia vastaan viitaten siihen köyhien maiden riistona ja nuorten naisten taloudellisena hyväksikäyttönä. Vastakkain asetetaan hyvä- ja huono-osaiset – ensimmäisessä esimerkissä suomalaiset

vanhukset ja Filippiineille ilman äitiään jäävät lapset. Rekrytointitarvetta ei tässä viestissä nähdä todellisenä vaan vain Suomen alhaisen palkkatason tuottamana kuvitelmana.

- (1) Puhdasta hyväksikäyttöä
pln | 25.3.2009 12:12 HS

Miten he tulevat toimeen surkealla palkalla, kun pääkaupunkiseudun asuntojen vuokra on korkea? Ruoka kallista jne. Syy hoitohenkilökunta vajeeseen on vain huono palkka eikä koulutettujen henkilöiden puutetta.

Onko HUS'illa edullisia (perhe)asuntoja heitä varten, vaikka HUS'illa ei ole sitä suomalaisille henkilökunnalle? **Onko tarkoitus että tänne tulee nuoria sinkkunaisia orjatyöläisiksi, surkealla palkalla ja soluasunnoissa asuvia joilla ei ole sosiaalista elämää?**

[- -] Ja mitä tulee palkkoihin ja koko toimintaan, on pakko todeta, että **taas hyväosaisemmat (tässä tapauksessa suomalaiset) käyttävät hyväksi huonompiosaisten hätää. Selkokielellä: länsimainen vanhus vie lapsen oikeuden äitiinsä.** Ei kiitos.

Esimerkissä korostuu autoritaarinen ääni filippiiniläisistä hyväksikäytettävänä orjatyövoimana ja passiivisina toiminnan kohteina, jotka tuodaan Suomeen. Rekrytointi nähdään lähtökohdiltaan epäeettisenä; hoitajat tulevat Suomeen eristyksiin ja heidän perheensä jää Filippiineille. Esillä on lisäksi hoitajien irrallisuus yhteiskunnasta ja jääminen sosiaalisen elämän ulkopuolelle. Vaikka kielitaitoa ei mainita, voisi eristäytyneisyyden taustalla tulkita olevan myös kielellisiä integroitumisen esteitä. Seuraavassa esimerkissä taas korostetaan Filippiineillä harjoitettua sairaanhoitajien tietoista liikkokoulutusta ja vientiä, jonka myötä Filippiineille saadaan valuuttaa, sekä tulijoiden sitoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämä vastääni on peräisin ainakin rekrytointiyritysten edustajilta; he ovat lehdissä toistuvasti korostaneet tätä ulottuvuutta.

- (2) Tämä on molempien etu
Suomi on heille hyvä maa | 26.3.2009 11:11 HS

[--]Suomi voisi ylimalkaan hankkia hoitotehtäviin nuoria naisia Aasiasta, joissa **heitä liikkokoulutetaan juuri "vientiä" varten.** Nämä naiset lähettävät huomattavasti valuuttaa myöhemmin kotimaahansa.

He ovat valmiit tarttumaan työhön, opiskelemaan kieltä ja hallitsevat hoivatyön. Moni suomalainen mies saa heistä lisäksi erinomaisen puolison.

Parempi niin kuin nykyinen tilanne, jossa Suomeen valuu toimettomia ja tarmottomia nuoria miehiä Afrikasta ja Lähi-Idästä.

Tässä filippiiniläisten rekrytointi ei siis näyttäyty riistona vaan eettisenä toimintana, jolla tasataan hyvinvointia ja ohjataan osaavaa työvoimaa sinne, missä sille on kysyntää. Kirjoittajan viestissä kaikuvat myös autoritaariset äännet filippiiniläisistä hoitajista naispuolisina, ahkerina ja motivoituneina hoivatyön ammattilaisina, jotka ovat kaiken

lisäksi hyviä puolisoita suomalaisille miehille. Lisäksi asetetaan ironian keinoin vastakain työperusteinen maahanmuutto ja pakolaisuus, kun työvoiman rekrytointi kuvataan paremmaksi vaihtoehdoksi kuin se, että Suomeen tulisi lisää *toimettomia ja tarmottomia nuoria miehiä Afrikasta ja Lähi-Idästä* (ks. Lähteenmäki 2002).

4.2 Palkkaus suomalaisten kustannuksella – palkkaus tarpeeseen

Verkkokeskusteluissa näkyvät hoiva-alan työntekijöiden maakunnittain vaihteleva työllisyystilanne ja koettu talouden taantuma. Lisäksi niissä heijastuu vielä vuoden 2007 lakonuhka, joka herätti kritiikkiä suomalaisia sairaanhoitajia ja näiden edustamaa hoitokulttuuria kohtaan. Esimerkissä 3 on esillä hoitoalan edustajan näkökulma, ja viestistä välittyy eräänlainen ennakoiva kateus, jota tuodaan esiin ironian keinoin.

- (3) Hoitaja
Perushoitaja | 26.4.2008 10:10 HS

Itä-Suomessa on varaa lopettaa lähihoitajien työsuhteita, koska nämä eivät tehneet kiltisti kolmen viikon määräaikaisilla työsopimuksilla töitä. **Kuinkahan pitkät työ sopimukset annetaan ulkomailta tulleille suomenkieltä osaamattomille hoitajille? Itsekin olen pätkätyöläinen, valmiiksikoulutettu suomenkielentaitoinen kokenut perushoitaja. Ei ole kukaan kosiskellut töihin Etelä-Suomeen.** Olen lukenut lehdistä Helsingin seudun asuntopulasta tai kalliista asunnoista, ja tietäen palkkani suuruuden en ole uskaltanut hakeutua sinne töihin. **Kun kerran siellä on valmiiksijärjestettyjä asuntoja ulkomaalaisille, kaipa sitten minullekin olisi asunto ja työpaikka?**

Kirjoittaja puhuu perushoitajan äänellä – ei välttämättä vain omallaan, vaan myös ammattikuntansa tai -järjestönsä äänellä. Hänellä ei ole tekstinsä mukaan pysyvää työsuhdetta, vaikka hän on jo *valmiiksi koulutettu suomenkielentaitoinen kokenut perushoitaja*. Sen sijaan filippiiniläiset kuvataan *suomen kieltä osaamattomina*. Viestissä korostuukin asetelma “kielitaitoa joko on tai ei ole”, joka toistuu myös muualla aineistossa.

Filippiiniläiset hoitajat nähdään epäeettisen etuoikeutettuina suomalaisiin työntekijöihin nähden. Kirjoittajalla ei ole samoja mahdollisuuksia, vaikka hänellä on jo pätevyys, kielitaito ja työkokemusta. Viesti on keskellä omakohtainen ja omaääninen, mutta muilta osin toimijuus sijoitetaan ei kenellekään tai nimeämättömälle taholle: *kukaan ei ole kosiskellut, työsuhteita on varaa lopettaa ja on valmiiksi järjestettyjä asuntoja*. Näin

rakentuu kuva ulkopuoliseksi jäävän uhrin asemasta. Samantyyppinen ääni kaikui myös esimerkissä 1, jossa kirjoittaja kritisoi HUS:in tapaa tarjota asuntoja vain filippiiniläisille hoitajille eikä myös suomalaiselle henkilökunnalle. Seuraavassa esimerkissä vasta-ääneksi suomalaisten työntekijöiden tontille tulemiselle asetuvat julkisessa keskustelussa esillä olleet valtiovallan ja työelämän edustajien kannat rekrytoinnin taustalla olevasta hoiva-alan työvoimapulasta ja työperusteisen maahanmuuton tarpeesta. Kierrätyksen kohteena ovat myös käsitys hoitajista Filippiinien vientituotteena sekä kaikki voittavat -ajattelutapa.

- (4) Vientituote
Jaakko Parantainen | 25.3.2009 12:04 HS

Filippiinien suurin vientituote on työvoima. [--] Lisäksi ammattitaito on sama ellei parempi kuin suomessa koulutetuilla ja kielen yleensä oppivat jo tuon vuoden opiskelun aikana ennen keikalle lahtoa. Lisäksi motivaatio ja "palvelu" on tuplasti parempaa kuin kotomaisilla. Helsingissa saavat suomalaisella minimipalkallakin hyvän elintason ja osan palkasta lahettavat vielä kotiin perheelle.

Jos ei kerran suomesta tekijoita löydy niin siitä vain, kaikki voittaa eikä se ole taalla forumeilla roikkujilta pois. Missaan nimessä ratkaisu ei ole se että nyt laman iskiessä paalle nostetaan suomalaisten hoitajien palkat pilviin ja pakotetaan kunnat seka valtio ottaamaan lisaa lainaa kun ei verotulot kata terveydenhuollon kuluja.

Kirjoittaja korostaa filippiiniläisten hoitajien ammattitaitoa ja vertaa hoivakulttuuria suomalaiseen: *palvelu on tuplasti parempaa kuin kotomaisilla*. Vastäänänenä hoitajien väitetylle kielitaidottomuudelle kirjoittaja painottaa suomen kielen nopeaa oppimista: filippiiniläiset oppivat yleensä kielen vuodessa ja jo ennen maahan tulemistä. Kielen oppiminen nähdään prosessiluonteisena tapahtumana, mutta oppimisen lopputulos ilmaistaan kokonaisobjektilla *kielen*, joka viittaa siihen, että kieli opitaan kokonaan – kielitaito on siis valmis töihin tultaessa. Tällaiset odotukset ovat kieliammattilaisten silmissä epärealistisia, mutta verkkokeskusteluissa ilmeisen vakavissaankin esitettyjä.

4.3 Oikeus omakieliseen hoitoon – oikeus hyvään hoitoon

Verkkokeskustelijat väittelevät myös vanhusten hoidon tasosta. Esimerkissä 5 painottuu vanhusten oikeus omakieliseen hoitoon. Hoitajien kansainvälinen rekrytointi nähdään taloudellisen hyödyn tavoitteluna, joka asettuu vastakkain vanhusten äidinkieltä hyvin hallitsevan ja tämän kulttuuripiiriä edustavan hoitajakunnan palkkaamisen kanssa.

- (5) PELOTTAVAA TOIMINTAA
EU:ssakin työntekijöitä | 20.1.2008 4:51 HS

Vanhuksille lähihoitajat eri kulttuurista ? **Moraalitonta ajattelua työnvälitys yritykseltä Suomessa.** Vanheneminen on meillä jokaisella edessä ja maksamme korkeaa veroa sekä sosiaaliturva maksua.

Tavoite pitää olla omalla äidinkielellä keskusteleva ja ymmärtävä hoitaja jonka kulttuuri historia tuntuu ikääntyvälle turvalliselta.

Arvostan muita kulttuureja ja ihmisiä niissä, mutta tässä tapauksessa on kyseessä häikäilemätön keino rikastuttaa työnvälitys yritystä. Ehdotan kriittistä tarkastelua viranomaisilta tässä asiassa

Toimijuus vaihtelee: äänet kuuluvat eri puhujien kautta (ks. Aro 2009: 149–152). Ensin kirjoittaja osoittaa jaettuutta puhumalla *meistä* veronmaksajista, ja viestin lopussa toimijuus on hänessä itsessään eri kulttuurien arvostajana. Kuitenkin *tässä tapauksessa* – eli kirjoittajan puhuessa ikääntyvien työntekijöiden äänellä – vanhusten äidinkieltä osaamattomien hoitajien rekrytointi on moraalitonta. Lisäksi nimimerkkinsä *EU:ssakin työntekijöitä* kautta kirjoittaja puoltaa EU:n alueelta rekrytoimista. Tässä esimerkissä korostuu siis oikeus omakieliseen ja länsimaista kulttuuria edustavaan hoitoon. Seuraavassa taas painotetaan vanhusten oikeutta ylipäänsä hyvään hoitoon. Kielikysymykset sivuutetaan, ja vastakkain asetetaan kolkoksi koettu suomalainen hoitokulttuuri ja filippiiniläisten hoitajien edustama vanhuksia kunnioittava kulttuuri.

- (6) Hieno homma!
jatta | 26.4.2008 9:59 HS

Vihdoinkin saadaan **sellaista henkilökuntaa, joiden kulttuurissa, kunnioitetaan vahuksia.** Olen tosi ilonen tästä uutisesta, **en voi uskoa että olisivat, niin ilkeitä, kuin jotkut Suomalaiset leipiintyneet hoitajat.**

Filipiineillä koulutetaan liikaa sairaanhoitajia, ovat itse työntekijät kertoneet. 250 e kuukausipalkka, täällä saavat asunnon ja 1600 e palkkaa. Kumpa saisivat vielä nopeasti, perheensäkin tänne, ja jäisivät vakituisiksi, olisin tosi iloinen. **7 vuotta Suomalaisten vanhainkodin kävijänä voin vakuuttaa, että hyvään suuntaan ollaan menossa.**

Eivät varmaankaan kohtelee vanhuksia, kuin lahoja halkoja, kuten jotkut hoitajat, mitä olen omin silmin, joutunut seuraamaan. Se on asenne millä vanhuksia hoidetaan, monella kotimaisella hoitajalla, se on vääristynyt.

Kirjoittaja välittää vanhuksen omaisen käsitystä oltuaan *7 vuotta suomalaisen vanhainkodin kävijänä.* Viesti on omakohtaisempi kuin suurin osa verkkoviesteistä: siinä kuuluvat omat kokemukset ja oma ääni, vaikka myös kaikuja yleisestä liikakoulutusdiskurssista sulautuukin mukaan (vrt. Aro 2009: 124). Kirjoittaja tuo esiin myös tunteitaan ja toiveitaan: *olen tosi iloinen tästä uutisesta; kumpa [- -] jäisivät*

vakituisiksi, olisin tosi iloinen. Hänellä on kokemusta suomalaishoitajista, mutta filippiiniläishoitajista ei – heihin kohdistuu vasta odotuksia. Tämä käy ilmi, kun hän esittää oletuksensa filippiiniläishoitajien toimintatavasta verraten sitä suomalaishoitajiin: *Eivät varmaankaan kohtelee vanhuksia, kuin lahoja halkoja.* Kirjoittaja käyttää verkko-keskustelun suomia vapauksia (Hynönen 2007): suorapuheinen voi olla, kun kasvoja ei tarvitse suojella, ja ironia voi olla hyvinkin purevaa.

4.4 Potilasturvallisuus – hyvä hoitokulttuuri

Yksi eettisistä kysymyksistä liittyy potilasturvallisuuteen: hoitajien kielitaidon puutteiden nähdään vaarantavan asiakkaiden oikeuden hyvään hoitoon. Keskeinen tämän teeman esiintuoja eri viestimissä oli aineistonkeruun aikana kansanedustajana työskennellyt perushoitaja Tarja Tallqvist, ja hänen ääntään kaiutettiin verkkokeskusteluissa tajaan etenkin vanhustenhoidon osalta. Esimerkissä 7 korostuvat nimenomaan vaarat ja uhkakuvat: vanhusten hätää ei välttämättä tunnisteta ja potilaat voivat siksi jopa kuolla.

- (7) Hoitaja ei ymmärrä avunpyyntöä
Snoopy | 26.4.2008 10:21 HS

Tulipahan vain mieleeni **että kuinka kummassa filippiiniläiset hoitajat voivat hoitaa vanhuksi elleivät puhu suomea?** Eli jos minun isoäitini valittaa kipua rinnassa ja pyytää apua niin hän saa kaunnin hymyn ja taputuksen olkapäälle? **Kaikkein vaarallisin työ kielitaidottomille ulkomaalaisille on terveyden hoitoala**

Tämän seurauksia on nähty jo paljon muualla maailmassa johon terveydenhuollon henkilöstöä palakataan ulkomailta. **Ikävä lukea uutisista että potilas kuoli koska terveydenhoito henkilökunta ei ymmärtänyt mikä potilaalla oli hätänä.**

Tulee olla mielenkiintoista nähdä kenet siinä tapauksessa haastetaan oikeuteen Suomessa? Hoitaja, heitä välittänyt yhtiö, Suomen hallitus vai kuka?

Terveydenhoitoala on kirjoittajan mukaan vaarallisin työympäristö *kielitaidottomille ulkomaalaisille*. Kielitaitona näyttäyty lähinnä puhutun suomen kielen taito (vrt. EVK 2003): hoitajien on puhuttava ja ymmärrettävä suomea, jotta he tunnistaisivat potilaiden hädän ja osaisivat auttaa ajallaan. Kielenulkoiset tekijät, kuten empatiakyky, eivät näyttäydy ammattitaitona – kirjoittaja ironisoi niitä osoittaakseen niiden hyödyttömyyden. Hän ei ilmaise omaa kokemusta filippiiniläishoitajista, vaan käsitykset ovat muualta saatuja. Hän mainitsee “muualla maailmassa” koetut kansainvälisen rekrytoinnin seuraukset, mutta ei tietolähdeään. Vastuutahoa hoitovirheen sattuessa

peräänkuulutetaan viestin lopussa. Seuraavassa esimerkissä taas empatiakyvystä kirjoitetaan myönteiseen sävyyn. Erona on sekin, että kielenoppiminen nähdään tässä prosessina, ja myös muut kielet kuin suomi hoitajan kielitaidon osana (ks. myös Suni 2010).

- (8) Ajatella!
Äiti | 20.1.2008 22:53 HS

Suomalainen hoitaja tietysti kelpaa minne vaan maailmalle hoitamaan lapsia tai vanhuksia. Vastaanottavan maan täytyy jopa olla iloinen että saa ahkeran, ihanan suomalaisen. (Joka opettelee kieltä..)

Mutta filippiiniläinen hoitajako ei kelpaa hoitamaan meitä suomalaisia? Ystävällisyys ja vanhusten kunnioittaminen voi heillä on luontaisempaa kuin meillä. **Kielen oppii kyllä vähitellen. Ja aina varmasti vuorossa on suomalaisiakin hoitajia, jotka osaavat englantia (jota Filippiineillä osataan paremmin kuin meillä), joten kommunikaatio-ongelmat eivät liene kovinkaan isoja.**

Tämän viestin kirjoittaja ironisoi suomalaisten hoitajien erinomaisuutta filippiiniläisiin hoitajiin nähden: suomalainen hoitaja opettelee ulkomailla työskennellessään kieltä siinä missä filippiiniläinen hoitajakin Suomessa. Kielenoppimiskäsitystä leimaa prosessiluonteen korostus ja se, että filippiiniläisen hoitajan ei nähdä olevan yksin ja eristyneenä muusta työyhteisöstä, vaan työyhteisö tarjoaa tukea vuorovaikutuksen ongelmatilanteissa. Tämä käsitys kaiuttaa ääniä, jotka moni kielikoulutuksen ammattilainenkin tunnistaa omikseen.

5 Päätelmät

Filippiiniläishoitajien rekrytointi on verkkokeskustelujen valossa hyvin jännitteinen asia, johon liittyy useita kieleen kytkeytyviä eettisiä kysymyksiä. Ne, jotka pitävät rekrytointia epäeettisenä, perustelevat kantaansa etenkin hoitajien kielitaidottomuudella. Jos kielitaitoa ei ole, seuraa ymmärtämisvaikeuksia ja sen myötä hoitovirheitä. Heille vastaanänen tuovat kirjoittajat, jotka toivottavat empaattiset ja ihmistä arvostavaan hoitokulttuuriin kasvaneet filippiiniläishoitajat tervetulleiksi; he korostavat omia kokemuksiinsa suomalaisen hoitokulttuurin kylmyydestä ja näkevät empatiakyvyn kompensoivan kielitaidon puutteita.

Kansainvälistä rekrytointia vastustavia yhdistää dikotominen kielitaitokäsitys: kielitaitoa joko on tai ei ole. He myös katsovat kielitaidoksi vain suomen kielen osaamisen ja asettavat vastuun kielitaidon hankkimisesta yksilölle; kieli pitäisi vieläpä osata valmiiksi ja kokonaan. Samalla filippiiniläiset näyttäytyvät työyhteisöstä ja muustakin yhteiskunnasta irrallisina. Vastakkaisen käsityksen esiintuojat lukevat kielitaidoksi myös muiden kielten hallinnan ja katsovat kielitaidon kehittyvän vähitellen: ympäristö työyhteisöineen tukee prosessia eikä vastuu oppimisesta ole vain yksilöllä. He kuvaavat filippiiniläiset nopeiksi ja motivoituneiksi kielenoppijoiksi ja suomen opittavissa olevaksi kieleksi.

Autoritaariset äänet ovat aineistossa pääosassa, koska omakohtaista kokemusta asiasta on harvalla. Omalla äänellä puhutaan lähinnä niistä kokemuksista, joita on suomalaisesta hoitokulttuurista ja ehkä matkoilta. Autoritaarisia ääniä ovat rekrytointiyritysten edustajilta kaiutetut stereotyyppiat filippiiniläisistä ystävällisinä, empaattisina, motivoituneina ja ahkerina työntekijöinä. Toinen toistuva autoritaarinen ääni on valtiovallan ja elinkeinoelämän edustajilta omaksuttu käsitys työperusteisen maahanmuuton tarpeesta. Osa kirjoittajista toistaa myös ”kulttuurista totuutta” suomen kielen vaikeudesta ja siitä, että ulkomaalaiset vievät suomalaisten työpaikat. Työpaikkojen viemistä korostavien äänten yleisyyteen vaikuttanee myös koettu taloudellinen taantuma (ks. Jaakkola 2009: 38).

Vaikka keskustelufoorumeilla käytettävä kieli on ironian läpäisemää ja nimimerkkien takaa tuotettuna tarkoituksellisen kärjekästä, viestit paljastavat argumentoinnin taustat ja juuret. Työperusteista maahanmuuttoa vastustavat nojaavat yhteisössä kaikuviin autoritaarisiin ääniin, kuten stereotyyppioihin, ja asettavat toimijuuden pääosin tulijoiden itsensä harteille, kun taas sitä puoltavat tuovat esiin omaa ääntään erittelemällä kokemuksiaan ja keskustelun valtavirrasta poikkeavaa kielitaito- ja asiantuntijuuskäsitystä, jolla on tieteellistäkin pohjaa. Sama oletusten, kokemusten ja tieteellisen tiedon välinen jännite leimaa ajankohtaista maahanmuuttokeskustelua yleisemminkin. Tutkimustyön yhtenä tehtävänä onkin tunnistaa ja ennakoida käsitysten törmäyksiä sekä tuottaa ja tarjota tietoa stereotyyppien tilalle.

Lähteet

- Aro, Mari (2009). *Speakers and doers: Polyphony and agency in children's beliefs about foreign language learning*. Jyväskylä Studies in Humanities 118. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Bakhtin, Mihail (1981). *The dialogic imagination*. Four essays by M. M. Bakhtin. Austin, Texas: University of Texas.
- Bakhtin, Mihail (1986). *Speech genres and other late essays*. Käännös V. McGee, Toim. Carly Emerson & Michael Holquist. Austin, Texas: University of Texas Press.
- EVK= Eurooppalainen viitekehys (2003). *Eurooppalainen viitekehys: Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys*. Helsinki: WSOY.
- Duff, Patricia, Ping Wong & Margaret Early (2002). Learning language for work and life: The linguistic socialization of immigrant Canadians seeking careers in healthcare. *Modern Language Journal* 86, 397–422.
- Dufva, Hannele (2003). Beliefs in dialogue: Bakhtinian view. Teoksessa: Ana Maria Barcelos & Paula Kalaja (toim.). *New approaches to research on beliefs about SLA*. Dordrecht: Kluwer. 131–152.
- Hynönen, Emmi (2007). Keskustelufoorumit – ajatustenvaihtoa verkossa. Teoksessa: Sara Routarinne & Tuula Uusi-Hallila (toim.). *Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kielin 2000-luvulla. Tietolipas 220*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 186–190.
- Härmälä, Marita (2008). *Riittääkö ett ögonblick näytöksi merkonomilta edellytetystä kielitaidosta? Kielitaidon arviointi aikuisten näyttötutkinnoissa*. Jyväskylä Studies in Humanities 101. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Jaakkola, Magdalena (2009). *Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset vuosina 1987–2007*. Tutkimuksia 1/2009. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Jäppinen, Tuula (2010). Suomi (S2) korkeakoulutettujen työssä – Millainen kielitaito riittää? Teoksessa: Mikel Garant & Mirja Kinnunen (toim.). *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2*. Jyväskylä: AFinLA. 4–16.
- Kela, Maria, Eveliina Korpela & Päivi Lehtinen (2010). *Sairaana hyvää suomea. Terveystieteiden alan suomea maahanmuuttajille*. Helsinki: Edita.
- Lähtenmäki, Mika (2002). Dialoginen näkökulma kieleen: Mihail Bahtin ja Valentin Vološinov. Teoksessa: Hannele Dufva & Mika Lähtenmäki (toim.). *Kielentutkimuksen klassikoita*. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus. 179–200.
- Mustonen, Anu, Heidi Sippola & Nuppu Tuononen [tulossa 2011]. *Hoidetaan suomeksi*. Helsinki: WSOYPro.
- Nieminen, Suvi (2011). *Kuulumisen politiikkaa: Maahanmuuttajasairaanhoitajat, ammattikuntaan sisäänpääsy ja toimijuuden ehdot*. Acta Universitatis Tamperensis 1625. Tampere: Tampere University Press.
- Nikko, Tuija & Anne Kankaanranta (2000). Tavoitteena professionaalinen kielitaito. Teoksessa: Paula Kalaja & Lea Nieminen (toim.). *Kielikoulussa – kieli koulussa. AFinLA:n vuosikirja 2000*. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 58. Jyväskylä. 245–264.
- Pöyhönen, Sari, Mirja Tarnanen, Eeva-Maija Vehviläinen, Aija Virtanen & Lenita Pihlaja (2010). *Osallisena Suomessa: Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Sjöberg, Anne (2004). Toimiva kielitaito työelämässä. Teoksessa: Kari Sajavaara & Sauli Takala (toim.). *Kielikoulutus tienhaarassa*. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus. 137–147.
- Suni, Minna (2010). Työssä opittua. Työntekijän näkökulma ammatilliseen kielitaitoonsa. Teoksessa: Mikel Garant & Mirja Kinnunen (toim.). *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2*. Jyväskylä: AFinLA. 45–58.
- TEHY 2011. *Työperäinen maahanmuutto terveys- ja sosiaalialalla* [online]. [Lainattu 21.4.2011]. Saatavilla: http://www.tehy.fi/tehy_vaikeuttajana/eduskuntavaalit-2011/tehy-nakemykset-hallitus-audell/tyoperainen-maahanmuutto-terveys
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2009 [2002]): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Virtanen, Aija (2010). *Onko filippiiniläisillä hoitajilla suomen kieli hallussa? Käsityksiä ammatillisesta kielitaidosta ja sen riittävydestä hoivatyössä*. Julkaisematon suomen kielen pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto, kielen laitos.